

MORTA JONYNAITĖ

LENGVAS LIETUS SU DIDELIAIS LAŠAIS

Tokiomis akimirkomis ji galvoja, kad jos gyvenimas galėtų būti pavaizduotas dviem ašimis, viena horizontalia, rodančia viską, kas jai nutiko, ką matė, ką girdėjo, kiekvieną akimirka, ir antra vertikalia, kur būtų tik keli vaizdiniai, panardinantys į naktį.

Annic Ernaux, „Metai“, vertė Greta Štikelytė

Personalinėje Mortos Jonynaitės parodoje „Lengvas lietus su dideliais lašais“ susikryžiuoja skirtingos atmintys, panašiai kaip Nobelio literatūros premijos laureatės Annie Ernaux kūrinys „Metai“. Viena jų – asmeninė, išgyventa protagonistės skirtingais gyvenimo etapais. Apsitrynusi ir išblukusi, ji pasireiškia per atsiminimų nuotrupas, kurias pasakotoja sijoja didžiuliam laiko sietė. Kita – kolektyvinė. Joje susimaišo praėjusio grupinio laiko nuolaužos ir kartų kaitos siūlai, sukurdami bendrą tarpusavyje susijusių individų audinio paveikslą. Šios dvi atmintys audžia prisiminimų tinklą, kuriame viena tampa kita, asmeniška persidengia su bendražmogiška.

Įvairiomis audimo technikomis sukurti Mortos kūriniai pareikalavo daug fizinės ištvermės ir yra nuoseklaus atsidavimo įrodymas. Atkaklus darbas yra svarbus jų skleidžiamos energijos ingredientas, susiejantis autorės kūrinius su praeities audėjų darbais. Senovėje Lietuvoje ir kitose šalyse paprastai buvo praktikuojama kolektyvinė audinių ir rankdarbių gamyba, tačiau iš šio proceso išliko vos keli vardai – dauguma jų buvo išsėdinti laiko srovės. Taip audinys tampa laiko tiltu, jungiančiu praeities ir dabarties kartas, kolektyvinę ir asmeninę patirtį.

Menininkės kūriniai pasižymi lengvumu. Savo pastelinėmis, tarsi išblukusiomis spalvomis ir nuorodomis į peizažus jie primena išaustas akvareles. Kūriniai pakibę ore arba tįso tarytum kasdienio naudojimo daiktai. Jie paprasti ir nepretenzingi, egzistuojantys kaip individai, tačiau linkę burtis į grupę. Morta išgauna jų balsus sklandžiai derindama ornamentus bei spalvas ir prakalbina juos sutartinai arba po vieną.

Mortai svarbi moters kūrėjos tema. Ji seka pasakojimus, panašiai kaip Ernaux, tik pasitelkdama į pagalbą ne tekstą, o tekstilę (prisiminkime, kad žodžių „tekstas“ ir „tekstilė“ šaknis ta pati). Menininkė užsimena apie konkrečias patirtis, palikusias žymių jos atminties žemėlapyje. Pasakojimas dažnai sinkopinis ir fragmentuotas, nukeliantis į skirtingus autorės praeities etapus. Apie moteriškumą byloja tūkstančiais švelnių prisilietimų *nuliesti* audiniai, o apie moters patirtis visuomenėje kalba atskiri kūriniai, pavyzdžiui, *Chimeros* arba *Pink Street Boys*.

Parodoje dominuoja muzikalus poetinis kalbėjimas, nepasižymintis griežtu ritmu. Kūrinių polifonija siekiama veikiau apgaubti žiūrovę/ą ir sukurti įsimenančią patirtį, nei komunikuoti prasmes bei idėjas. Kiekvienas darbas priglunda savaip – vienu paviršiai švelnesni, kitų šiurkštesni. Tačiau visi jie išausti iš prabėgusio gyvenimo siūlų. Galbūt taikliau nei šis tekstas parodos įspūdį nusako trumpas, bet jautrus Ernaux romano pabaigoje sutinkamas cilėraščio fragmentas:

*Prisišliejau prie pasaulio grožio
Ir į rankas suėmiau metų laikų kvapus*

PAULIUS ANDRIUŠKEVIČIUS

Užcini į lipnų, alumi trenkiantį barą, kuriame vyksta pankroko koncertas. Pasiduodi į poginančių vyrų sūkurį, čia jautiesi labiau kaip jie. *Pink Street Boys* – aštriame prakaitė išmirkęs baltas vilnos paltas, kurį audžiau pagal Dolly Pratt kurtą raštą. Audimu nokautavau tą boksininką, kurio nestiprūs, bet įkyrūs prisilietimai paliko ženklų kūne.

Išeinu į lauką spengiančia galva, ilgai klajoju, kol sutinku tave. Nuo tos akimirkos mūsų istorija tampa bendra. *Blissfully Unaware* – taip greit ištirpo gražiausia vasara, švelniausias ruduo, šilčiausia žiema, ryškiausias pavasaris. Ketverius metus gyvenau tik prisiminimuose, galbūt per daug jėgų skyriau juos ryškindama.

Tolstu atgal į praeitį, kai važiuodama autobusu stebėdavau bendrakeleivius. *Išvykę* – viešajame transporte pamatau du senyvo amžiaus žmones, užleidžiu juos prisėsti. Tokie menki mainai kuria bent minimalų kontaktą. Gatvėse jie pamiršti, blunka kaip ir jų daugelį metų nešiojamos striukės, kelnės ir atmintis.

Išlipu Žaliojo tilto stotelėje. *10 min. Vilniaus tylos* – nuolat besisukančio reklaminio stendo fone pešasi balandžiai, pavargę veidai aplinkui laikosi atokiai, bet žiūri į vieną tašką; tada dar nebuvo išmaniųjų.

Miglos g. – pirmiausia, seklytėlė pradinėje mokykloje. Čia pažinau savo socialinę lytį, sužinojau, kad nėra Kalėdų senelio, supratau, ką reiškia netektis, kokie saldūs vaikų gimtadienio tortai ir kuo skiriasi aitvaras nuo laumės. Vėliau ta butaforinė trobos siena persikėlė į skirtingas vietas, tapo romantišku mūsų folkloro įvaizdžiu, poilsio simboliu ir daugybės sudėtingų istorijų talpykla.

Chimeros – užuolaidos, sugėrusios skausmingas moterų istorijas. Joms savas kambarys – ne laisvės, o spengiančios tylos vieta. Lyg naminiai gyvūnai jos sukasi bijodamos pakeisti kryptį, riaumoja be balso.

Išnaros – liežuviais nurengti drabužiai. Kaip tiksliai ir stipriai gali apnuoginti žodis, įdurti, įsirežti atmintyje – kartais iš tokio didelio grožio, kartais pernelyg apsinuoginu pati.

Harper's Bazaar – blizgantis, tuščias žurnalas, kurį vartei tualete, prie dantisto kabineto, pirkai, nes kelias dienas nėjai į bufetą. Daug moterų praviromis burnomis, 10 lieknės talijos paslapčių, visai pataikantis horoskopas.

Vis dar mąstau apie atmintį kaip galvoje tarpstančią fotochemiją, nuolat ryškinančią vaizdinius, kurie primena tiesą, realybę, bet niekada ja netampa.

Kartais atrodo, kad geriau kai kuriuos dalykus pamiršti, kad galėtume gyventi dabartyje.

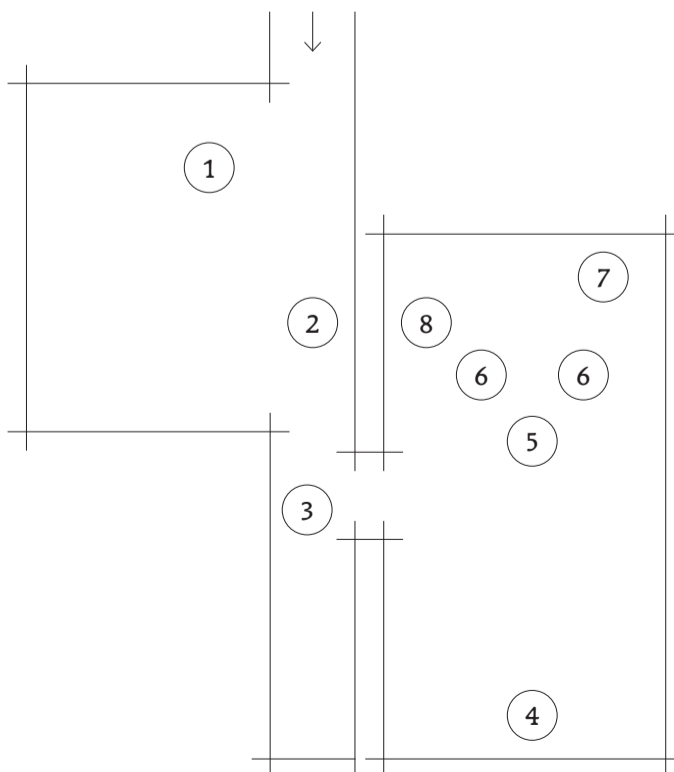
Pamiršti melą, nes karas dar nesibaigė.

Pamiršti savo dvigubą tapatybę, nes intymioji atmintis turi teisę būti vieša.

Prisiminti, kad myli, nors kūnai susitinka tik ekrane,

balsai vis tiek skverbiasi į jūsų erdves, nelcidžia užmiršti.

MORTA JONYNAITĖ

1. Pink Street Boys
2. Blissfully Unaware
3. Išvykę
4. 10 min. Vilniaus tylos
5. Miglos g.
6. Chimeros
7. Išnaros
8. Harper's Bazaar

Parodą finansuoja:

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA
INTEGRITY

Parodos kuratorius: Paulius Andriuškevičius Grafinis dizainas: Jurgis Griškevičius Tekstų redagavimas: Dangė Vitkienė Tekstų vertimas: Paulius Balčytis
Šviesų dailininkas: Ugnius Tuleikis Techninė pagalba: Matas Janušonis, Unė Jonynaitė Medžio konstrukcijos: Dovas Vyšniauskas Transportas: Movie Wheels
Ypatingai dėkojame: Jurgiui, Mortos šeimai, Ievai, Dovieli.

